

MARINA VALENCIĆ

Zavod za lingvistička istraživanja

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb

mvalencic@hazu.hr

OPISI ISTOČNIH KAJKAVSKIH GOVORA GORSKOGA KOTARA NEKAD I DANAS

Božidar Finka i Vida Barac-Grum 60-ih su godina prošloga stoljeća u dvama *Ljetopisima JAZU* objavili rezultate istraživanja kajkavskih govora istočnogoranskih punktova. Kratke su preglede osnovnih fonoloških i morfoloških značajki tih govora, s istim spoznajama, iznijeli i u nekoliko narednih radova, bilo samostalno, bilo opet u suatorstvu. Najistočnije kajkavske govore Gorskoga kotara svrstali su u lukovdolski govorni tip (u današnjim dijalektološkim radovima govori se o istočnogoranskome poddijalektu kajkavskoga goranskoga dijalekta). Međutim, može se naslutiti da je tada težište istraživanja bilo na samome govoru Lukovdola, dok su jezične značajke ostalih punktova predstavljene sporadično, najčešće u usporedbi s lukovdolskim govorom i sa zaključkom da između njih i govora Lukovdola zapravo nema značajnijih razlika. Novija su terenska istraživanja pokazala da unutar toga cjelokupnoga govornog tipa ipak postoje razlike i na fonološkoj i na morfološkoj razini. U ovome će se radu te razlike sustavno nabrojati i analizirati te osvijestiti potreba o podjeli kajkavskih istočnogoranskih govora na najmanje dva govorna podtipa.

1. Uvod

60-ih je godina prošloga stoljeća na istočnogoranskome području Božidar Finka poduzeo nekoliko dijalektoloških ispitivanja. Budući da je do tih godina objavljeno vrlo malo spoznaja¹ o istočnogoranskim mjesnim idiomima, Finkini se rezultati istraživanja tih govora gotovo mogu nazvati pionirskima. Dijalektološka je istraživanja na području Gorskoga kotara nerijetko provodio

¹ Ivan Goran Kovačić 1945. uvrstio je kratak opis idioma rodnoga Lukovdola u svoju najpoznatiju zbirku pjesama *Ognji i rože*, a 1961. Pavle Ivić donosi sažet prikaz fonoloških i morfoloških značajki govora Severina na Kupi (Ivić 1961: 197).

s Vidom Barac-Grum pa su i njihovi rezultati rada često objavljavani u suautorstvu.² Analizirajući osobine goranskih govora klasificirali su ih u osam³ govornih tipova. Najistočniji kajkavski govori Gorskoga kotara svrstani su u toj podjeli u lukovdolski govorni tip. U današnjoj se dijalektološkoj praksi kajkavski goranski dijalekt dijeli na dva poddijalekta – veći zapadni i manji istočni. Začetnik je takve podjele Josip Lisac (u disertaciji *Delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora* iz 1986. godine, kasnije pretnuotoj u knjizi *Tragom zavičaja*; Lisac 2006: 11), a isto je u svojoj knjizi učinila i Vida Barac-Grum⁴, svrstavši istočnogoranske kajkavske govore u jednu skupinu, bez napomene da se i unutar tog malog, naoko homogenog sustava ipak nazire tendencija prema međusobnom razlikovanju mjesnih idioma.⁵

1.1. Povod, postavke i opseg istraživanja

Kao izvorna govornica jednoga od punktova istočnogoranske kajkavštine uočila sam niz razlika između prijašnjih rezultata istraživanja i današnjega stanja na terenu. Najnovijim je terenskim istraživanjima koje sam zbog toga poduzela utvrđeno da se sam govor Lukovdola u periodu od 50-ak godina nije bitno izmijenio, odnosno da su inovacijski procesi obuhvatili tek neke njegove segmente. Naime, premda su za pojedine elemente u govoru Lukovdola u dosadašnjim radovima izricane oprečne tvrdnje⁶, gledano sa širega aspekta, taj

² Iscrpan je pregled dijalektološkog rada Božidara Finke i Vide Barac-Grum na istočnogoranskome području donesen na kraju članka, u poglavlju *Građa i literatura*, u kojem su popisani svi radovi ovih dvaju autora relevantni za problematiku ovoga istraživanja.

³ U samostalnome članku iz 1974. B. Finka (Finka 1974: 29–43) prvo govori o 8 tipova gorskokotarskih kajkavskih govora (to su lukovdolski, skradski, ravnogorski, delnički, brodskokupski, gerovsko-čabarski, lokvarsko-fužinarski i prezidanski govori), no u monografiji *Gorski kotar* iz 1981., a u suautorstvu s Barac-Grum, on izostavlja govor Skrada i spominje 7 dijalektnih tipova goranske kajkavštine (Finka i Barac-Grum 1981: 419–432).

⁴ Usp. Barac-Grum 1993: 38.

⁵ Štoviše, u svojoj magistarskoj radnji Barac-Grum (1965: 13) eksplicitno negira mogućnost jezičnoga razlikovanja među punktovima istočnogoranske kajkavštine: "(...) govor Močila i Severina ni akcenatski, ni fonetski, ni morfološki ne razlikuje se bitno od lukovdolskoga govora." Njen je rad vrijedan sintetički prikaz lukovdolskoga govora sa zemljopisnom kartom obrađivanog područja i kratkim rječnikom, međutim, odlikuje ga sažetost i nedostatak oprimjerenja za neke jezične pojavnosti. Najviše je to razvidno u morfološkome dijelu rada gdje su navedeni samo neki gramatički morfemi. Nadalje, budući da u njenim radovima, pa i u radovima Božidara Finke izostaju konkretna oprimjerenja iz istočnijih punktova (Osojnik, Liplje, Zdihovo, Rim...), može se naslutiti da je težište njihova istraživanja bilo na samom govoru Lukovdola i njegove bliže okolice, dok su jezične značajke ostalih punktova donesene generalizacijom.

⁶ Primjerice, oprečni su zaključci o refleksu slogotvornog sonanta //i/ u tom mjesnom idiomu u radovima V. Barac-Grum: u svome magistarskom radu kao kontinuantu te starojezične jedinice ona ističe u govoru Lukovdola vokal /u/, dok u novije vrijeme, u pregledu čakavskih i kajkavskih interferencija na goranskome području ističe da na području istočnogoranskih kajkavskih govora, među njima dakle i Lukovdola, vokal /o/ supstituira slogotvorno //i/ u dugim i

je govor u posljednjih 50-ak godina sačuvao svoje karakteristične crte, što će na koncu ovaj rad pokušati i pokazati. Međutim, detaljnijom analizom govora ostalih punktova istočnogoranske kajkavštine uočavaju se neka fonološka i morfološka razilaženja u odnosu na govor Lukovdola. To dodatno ojačava pretpostavku da je naglasak dijalektološkog rada u prošleme stoljeću bio na lukovdolskome govoru te da su jezične činjenice ostalih punktova nedovoljno istražene i prezentirane sa znakom jednakosti prema činjenicama lukovdolskoga govora.

Nedosljednost rezultata unutar radova istoga autora te uočavanje različitosti unutar sustava bilo je poticajem za utvrđivanje suvremenoga stanja na terenu. Novijim terenskim istraživanjem obuhvaćeni su, dakle, mjesni govori Lukovdola, Močila, Smišljaka, Osojnika i Liplja.⁷ To, dakako, nisu svi punktovi istočnogoranskoga kajkavskoga prostora, ostali su izostavljeni prvenstveno zbog ograničenosti istraživanja. Međutim, to ne narušava vjerodostojnost konačnih zaključaka iz dvaju razloga: neki punktovi čine s ovdje analiziranim govorima istovjetne jezične sustave (Veliki Jadrč i Mali Jadrč, primjerice, zajedno s mjesnim govorima Os i Li čine jednu skupinu govora, a njihova međusobna jezična podudarnost utvrđena je preliminarnim istraživanjem i dodatno potvrđena jezičnom kompetencijom njihovih izvornih govornika). S druge strane, neki mjesni idiomi (Zdihovo, Severin na Kupi) više nemaju svojih izvornih govornika, a oni koji bi i mogli biti označeni kao 'izvorni' zbog obrazovanja i višegodišnjeg rada u većim sredinama nisu više dijalektološki pouzdani.

Analizom kratkih, usmjerenih upitnika i pregledom zvučnih snimki nevezana govora ekscerpirane su aktualne fonološke i morfološke razlikovnosti koje, kako ćemo vidjeti, izdvajaju govor Lukovdola i njemu najbližih zaselaka⁸ (Lukovdolska Draga, Dolenci, Gorenci, Rtič, Podvučnik, Nadvučnik, Vučnik) od gore nabrojanih punktova.

Komparativna analiza u nastavku rada temeljit će se na onim današnjim

u kratkim slogovima. Za potvrdu i jedne i druge teze donosi u obama radovima čak i neke iste lekseme s različitim refleksima: *sūza, vūna, vūk* (1965: 21), odnosno *sōza, bōha, žōt* (1993: 118). O današnjem refleksu slogotvornog *!j/* u istočnogoranskim punktovima više u nastavku rada.

⁷ Dalje u tekstu kratice: Močile (Mo), Smišljak (Sm), Osojnik (Os), Liplje (Li) i Lukovdol (Lu). Zahvaljujem svim ispitanicima: Močile – Nada Fabac (1931.) i Nada Hasan (1956.); Smišljak – Željko Valenčić (1949.) i Draga Klobučarić (1927.); Osojnik – Katica Krajačić (1931.), Alojzija Domitrović (1944. – 2009.), Božica Valenčić (1964.) te Zdravko Domitrović (1967.); Liplje – Dragica Tkalčević (1950.) i Zvonko Tkalčević (1942.); Lukovdol – Franka Krizmanić (1932.), Kristina Krizmanić (1932.), Dražen Krizmanić (1983.), Damir Beljan (1962.) i Tomislav Beljan (1994.).

⁸ Ti zaseoci, zajedno s Lukovdолоm kao sjedištem župe i manjim obrazovno-kulturnim središtem, čine jedan jezični sustav.

jezičnim pojavnostima koje su razlikovne u odnosu na zapise iz starijih radova najzaslužnijih proučavatelja istočnogoranske kajkavštine, Božidara Finke i Vide Barac-Grum. One, pak, karakteristike govora nabrojanih punktova koje nisu spomenute u njihovim radovima neće biti analizirane, unatoč njihovoj eventualnoj argumentacijskoj vrijednosti kod donošenja zaključaka o međusobnom odnosu i međusobnoj različitosti/sličnosti istočnogoranskih kajkavskih govora.

2. Fonološke razlikovnosti

U svojim prvim radovima koji se bave istočnogoranskom kajkavštinom Finka i Barac-Grum u govoru Lukovdola i svim punktovima istočnoga kompleksa pronalaze četveroakcenatski sustav. Međutim, vrlo je vjerojatno da se tu ne radi o inventaru naglasaka već o ostvaraju kratkoga akcenta koji se nerijetko produljuje, što je uočio već Stjepan Ivšić⁹: “(…), a akcentovani *vokali* (dodala M. V.), ako su iskonski i kratki, često se manje ili više produlje, (...)” (Ivšić 2012: 26). Takvu realizaciju kratkoga akcenta Ivšić naziva i “tromom”¹⁰ i naglašava da je takav akcent “...nešto **uzlazan** (istaknula M. V.), a kvantitet mu je u pojedinim govorima različan, pa može dosegnuti do potpune dužine, osobito na vokalu *a*.” (Ivšić 2012: 26–27). Usmjerenim je ispitivanjem danas u svim analiziranim kajkavskim punktovima istočnogoranskoga poddijalekta utvrđen troakcenatski sustav pa je stoga opravdano zaključiti kako je četveroakcenatski sustav iz radova Finke i Barac-Grum zapravo sustav na razini realizacije.

Kao jednu od bitnih karakteristika akcenatske slike ovoga područja Finka navodi i duljenje kratkoga naglasaka ‘na starom mjestu’ (Finka 1974: 34): *kolěno*¹¹, *máčka*, *mlája*. Međutim, u govorima Lu, Sm, Mo zabilježen je kratak odraz neprenesenog praslavenskog akuta: *kolěno*, *kràva*, *mlàja*, *bàba*, *lopàta*. Osim toga, u mjesnim je govorima Liplja i Osojnika zabilježen regresivni po-

⁹ Premda je cjelokupno područje Gorskoga kotara izostavljeno u Ivšićevim istraživanjima kajkavske akcentuacije, njegovi se rezultati mogu primijeniti i na akcentuaciju istočnogoranskoga područja koja je, kako je to već dosada naglašavano u dijalektološkim radovima (Lisac 1999: 112; 2006: 93), za razliku od zapadnogorskokotarske, bliža glavnini kajkavskih govora. Detaljnije istraživanje i analiza istočnogoranske kajkavske akcentuacije tek slijedi.

¹⁰ Bilježi ga znakom “.

¹¹ Dugi uzlazni akcent Finka i Barac-Grum u svim radovima bilježe simbolom kojim se tradicionalno označava štokavski dugouzlazni akcent. Autori to objašnjavaju njegovom realizacijom po kojoj je “(…) taj akcent bliži po izgovoru štokavskom dugouzlaznom akcentu nego čakavskom i kajkavskom akutu, (...)” (Barac – Finka 1963: 347). Iako je realizacija toga prozodema u svim analiziranim punktovima i danas uistinu ‘štokavoidna’, primjeri duge uzlazne intonacije ekscerpirani iz korpusa prikupljena na terenu u ovom se radu označavaju zavnutim znakom (~).

mak kratkoga naglasaka s penultime na prethodni kratki slog *lõpata, dvõrišče, lĩvada, kõleno, nẽvesta*.

Primarni praslavenski silazni akcent pomaknut je progresivno samo u dva primjera: *kokõš* i *kokõt*, i to samo u govoru Lukovdola. Barac-Grum je i u govoru Osojnika pronašla primjer *kokõši* (1993: 40), no danas u tom mjesnom govoru te u mjesnim govorima Mo, Sm, Li taj akcenatski lik nije ovjeren.

Nadalje, Barac-Grum kao jednu od značajki istočnogoranskoga vokalizma ističe jednačenje refleksa slogotvornog sonanta // i stražnjeg nazala u vokalu /o/¹², koji je u dugim slogovima zatvorenije artikulacije. Takvi se ostvaraju danas ovjeravaju u govoru Lukovdola, no valja naglasiti da je to slučaj samo kod nekoliko govornika starije generacije i samo u nekih leksema što upućuje na zaključak da su ti primjeri zapravo tek relikti starijega stanja. U sustavu tih govornika uistinu postoje ostvaraji *rõka, põt, mõš, zõb*, te *žõt, sõnce*, ali i *vũna, bũxa, pũn, ðũgo, pũš, vũk*. U govornika mlađe generacije te u govornika svih ostalih punktova to jednačenje više nije aktualno te je situacija sada ponešto drugačija. Refleksi su stražnjega nazala jednoznačni¹³ i pojavljuju se dosljedno i u dugim i u kratkim slogovima: *põt, mõš, zõb*; A jd. *žẽno, mlãjo; ja bõm, oni bõdo*. Međutim, samoglasno // u svim je ostalim punktovima i u dugim i u kratkim slogovima dosljedno zamijenjeno samoglasnikom /u/: *žũt, sũnce, vũna, sũza*.

Zapadnojužnoslavenski¹⁴ poluglas u istočnogoranskim se kajkavskim govorima reflektirao u dva smjera: u dugome slogu zamijenjen je samoglasnikom a¹⁵ (*tãst, dãn, pãn, s mãnom*), dok je u kratkome slogu zadržana njegova artikulacijska vrijednost (*ðãnəs, slãdæk, pəs, pětæk, sđl*; sekundarni poluglasi: *sđdam, õgãñ, dõbãr*). Barac-Grum (1993: 112–113) spominje i lekseme sa samoglasnikom /o/ kao kontinuantom poluglasa – *sđl je i ftẽkla som* – i naglašava njihov značaj u kontekstu teorije jezika i govora u kontaktu, odnosno smatra da ti primjeri nisu slučajnost i da njihova frekventnost u svakodnevnoj komunikaciji potvrđuje utjecaj ostalih goranskih sustava na istočnogoranske govore koji su upravo iz tih sustavã preuzeli lekseme s takvom realizacijom poluglasa. Danas, međutim, ti ostvaraji nisu ovjereni ni u jednome od istraživanih pun-

¹² V. bilješku 6.

¹³ Usp. Lukežić 2012: 135. Izuzetak je nerelacijski morfem /-ni/ < *općesl. *ny- u infinitivnim osnovama glagola druge vrste koji u tih glagola u dijalektima svih triju narječja supostoji s odgovarajućim refleksima morfema /nõ/: *ðignit, klẽknit* (< *ny-) u istočnogoranskim kajkavskim punktovima, odnosno *ðignuti/ðignati/ðignoti* (< nõ) itd. u ostalim hrvatskim jezičnim sustavima. Zahvaljujem prof. dr. sc. Ivi Lukežić koja me usmeno upozorila na nove spoznaje o dvojakom porijeklu toga sufiksa.

¹⁴ Termin *zapadnojužnoslavenski* preuzet je iz knjige Ive Lukežić (Lukežić 2012: 135–143).

¹⁵ Također i u slučajevima nepreventivne vokalizacije koji potvrđuju čakavski utjecaj na istočnogoranske kajkavske govore: *kãde, mãlimica*, v. Barac-Grum 1993: 42.

ktova, a zamjena poluglasa vokalom /o/ u svim je govorima potvrđena jedino u primjeru *stòza*.

3. Morfološke razlikovnosti

Već je pri jezičnoj odrednici najviše, alijetnoga ranga, odnosno pri upitno-odnosnoj zamjenici za neživo, razvidna razlikovnost među pojedinim punktovima istočnogoranskoga sustava: govornici su Lukovdola tako kekavci, tj. imaju zamjenicu *kè* te njene kompozite *nèke* i *zàke*, dok u mjesnim govorima Mo, Sm, Os i Li ta zamjenica dolazi u ‘klasičnome’ obliku *kàj* s kompozitima *zàkaj*, *pòkaj*, *nèkaj* i sl. Finka i Barac-Grum zamjenicu *kè* ovjeravaju i u mjesnome govoru Močila, međutim novijim istraživanjima ispitanici su toga idioma, pa i ostalih, odlučno opovrgnuli tu činjenicu.

U govoru Lukovdola u nekih je imenica muškoga roda koje označavaju rodbinske odnose u N jd. preuzet oblik vokativa: *òče*, *striče*, *vùjče*. U mjesnim govorima Mo, Sm, Os i Li ta pojava nije ovjerena.

Iako se u svojim člancima Finka ne dotiče nastavka u I jd. imenica m. i s. roda *a*-vrste, terenskim su istraživanjima te u radovima Barac-Grum u govoru Lukovdola u toj poziciji potvrđeni nastavci *-om* i *-em*, koji alterniraju ovisno o palatalnom, odnosno nepalatalnom dočetu osnove: *kònem*, *plùgom*, *čèlom*, *detètom*. U ostalim punktovima javlja se dosljedno nastavak *-u*, bez obzira na palatalnost, odnosno nepalatalnost dočeta osnove: *kònu*, *plùgu/plùgu*, *pòlu*, *cùcku*, *dètetu/dètètu*¹⁶, *kòlenu/kolènu*. Na taj je nastavak (*-u*) u I jd. u mjesnome govoru Severina na Kupi upozorio već Pavle Ivić: “Instr. jd. I dekl. ima neočekivano *-u* (*z bra’tu*, *pod o’knu*)...” (Ivić 1961: 197).

Također, kod ovih je imenica distribucija nastavaka s obzirom na palatalnu/nepalatalnu osnovu u govoru Lukovdola prisutna i u dativu množine, koji dakle ima dvojne nastavke *-om*, odnosno *-em* (*dèčkom*, *jàncem*), dok je u ostalim mjesnim govorima analiziranoga goranskog podsustava u tom padežu ovjeren nastavak *-um*, ovdje opet neovisno o palatalnom/nepalatalnom dočetu osnove: *zècum*, *dèčcum*. Iznimno je iz prikupljenoga korpusa u tim govorima ovjeren nastavak *-em* u ostvaraju *lùdem*, a rjeđe se javlja i nastavak *-i*¹⁷: *vòli*, *sìni*, koji nije ovjeren u govoru Lukovdola.

A mn. imenica m. roda u svih punktova danas obilježava nastavak *-e*, prema nekadašnjoj mekoj promjeni: *pòse*, *kòne*, *dèčke*, *lùde*, *siromàke*. Međutim, u dvama je radovima Božidar Finka u tom padežu kao završni morfem naveo

¹⁶ Ovdje, kao i u nastavku rada, oblici s regresivnim pomakom siline ovjereni su u mjesnim govorima Os i Li.

¹⁷ Vjerojatno prema lokativu i instrumentalu, v. u nastavku rada.

morfem *-i*. Budući da je u obama radovima za taj morfem naveo samo jedan primjer, točnije imenicu *sviŕtnak* ('pojas na hlačama'), odnosno ostvaraj u A mn. *sviŕtnaki*, i to čak oprimjeren u istoj rečenici (*na gãca smo nosili sviŕtnaki*)¹⁸, a danas se ni najstariji govornici istočnogoranske kajkavštine ne mogu prisjetiti tog oblika, opravdano je posumnjati da je taj slučaj nesustavna pojava te da je i u Lukovdolu i u ostalim punktovima u toj poziciji bio, pa na koncu i ostao nastavak *-e*. Uz to, dvojbena su i dva nastavka u imenica ženskoga roda. Riječ je o nastavku *-om* u I jd. u imenica ženskoga roda *i-* i *e-*vrste. Nastavak *-om* u I jd. imenica ženskoga roda *i-*vrste, ovjeren je kod Finke samo jednom (Finka 1974: 34) u primjeru *s màšćom*, a kod ispitanika svih mjesnih idioma pronalazila sam oblike s nastavkom *-jo* (iz I jd. stare *i*-deklinacije imenica ženskoga roda), odnosno *-i: màšćo, pãmećo, čĕri*. Kod imenica ženskoga roda *e-*vrste ovjeren je također samo jednom, u radu Barac-Grum (1993: 112), u primjeru *sa sĕstrom*, a u korpusu prikupljenome na terenu javljaju se isključivo ostvaraji s nastavkom *-o: sĕstro, žĕno*.

Sljedeća se razlikovnost u množinskim padežima imenica m. i s. roda *a*-vrste u analiziranim govorima javlja u lokativu pri čemu je u govoru Lukovdola ovjeren nastavak *-e* kao kontinuant staroga nastavka nepalatalnih osnova (<ĕh>): *põle, vũxe, brĕge, sĕle*, dok je u ostalim punktovima većinom ovjeren nastavak *-i*, uz tek pokoji ostvaraj s nastavkom *-e: rĕbri, potõki/põtoki, po sĕli, po zĩdi, po sĕ stõle*. Budući da u potonjim punktovima i I mn. ovih imenica ima nastavak *-i (sĩni, cũcki, mĩši)* može se govoriti o tendenciji uspostavljanja sinkretiziranih relacijskih morfema u DLI množine imenica m. i s. roda.

Barac-Grum (1993: 179) pronalazi potpuno sinkretizirane oblike u DLI množine imenica s. roda. Riječ je o inovacijskome nastavku *-ima* koji je ovjeren u govoru Lukovdola, no ne i u govorima ostalih selã: *dřvi, vũxi, pĩsmi*.

U govoru Lukovdola uz brojeve 2, 3, 4 imenica *lĕto* dolazi u posebnome obliku koji je kontinuant staroga oblika nominativa dvojine: *dvĕ/trĩ/ĕtĩri lĕte*, a uz broj 5 i ostale veće brojeve dolazi u obliku G mn.: *pĕt lĕt*. U ostalim govorima uz brojeve 2, 3, 4 ta imenica dolazi u dvojinskome obliku koji je morfološki jednak genitivu jednine: *dvã/trĩ/ĕtĩri/ĕtĩri lĕta*.

U DLI mn. imenica *i*-vrste u govoru je Lukovdola danas došlo do sinkretizma u nastavku *-ima: rĕĕima, bõlestima, z oĕima, kõstima*. DLI mn. ostalih punktova ima pak nekoliko nastavaka (*-ami / -am / -i*), no nije utvrđen kriterij njihove distribucije: *ĕĕrami, kõkošam, kõsti, pĕĕi*.

Vida Barac-Grum u svojoj je knjizi kao karakteristiku prezentskih oblika analiziranoga jezičnog područja u 2. l. mn. istaknula nastavak *-šte* koji se u tome licu proteže kroz sve 4 skupine prezentskih nastavaka: *ĕĩtašte, mũĕište*,

¹⁸ Usp. Barac – Finka 1963: 348; Finka 1974: 34.

sěčešte, dāješte. U suvremenome govoru Lukovdola, pa i ostalih punktova istočnogoranskoga kajkavskog poddijalekta, taj nastavak nije ovjeren ni u jednoj od skupina prezentskih nastavaka: *čītate, mūčīte, sěčēte, dājete*.

4. Zaključak

Sve dosada rečeno može se objediniti s dvama zaključcima:

- Prema očekivanjima, promjene u sustavu lukovdolskoga govora u rasponu od 50-ak godina malobrojne su pa je tek nekoliko karakteristika mjesnoga govora Lukovdola različito između dijalektoloških zapisa iz prošloga stoljeća te današnjeg stanja na terenu. Najviše je osnovnih karakteristika ostalo nepromijenjeno. Taj je govor dosada najiscrpnije proučavan i opisan.
- Drugi je zaključak da postoje i značajke govora Lukovdola koje su iste i u literaturi i danas na terenu, ali su razlikovne u odnosu na druge punktove istočnogoranskoga kajkavskog kompleksa, iako su u dosadašnjim radovima svi ti govori, zajedno s Lukovdolom, nerijetko proglašavani međusobno identičnima. Razlog leži u nedovoljnoj i nesustavnoj istraživosti ostalih punktova, stoga prijašnje rezultate dijalektoloških istraživanja toga područja valja korigirati i nadopuniti.

Provedeno istraživanje, bazirano na analizi različitosti koje su uočene u literaturi u odnosu na današnje stanje na terenu, zasad je tek polazište za daljnja istraživanja. Temelje su im postavili Božidar Finka i Vida Barac-Grum. Opsežnija fonološka i morfološka analiza pokazat će tako vjerniju dijalektološku sliku istočnogoranske kajkavštine te, ovisno o dobivenim rezultatima, pomoći u eventualnoj podjeli istočnogoranske kajkavštine na nekoliko govornih podtipova.

Građa i literatura

***Upitnik za HJA, Lukovdol, istražila Vida Barac-Grum.

BARAC, VIDA 1965. *Karakteristične osobine lukovdolskoga govora* (magistarski rad u rukopisu). Zagreb: Filozofski fakultet.

BARAC-GRUM, VIDA 1981. Močila. *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom* [ur. Pavle Ivić, Nedim Filipović i dr.]. Sarajevo: ANUBiH, 297–300.

BARAC-GRUM, VIDA 1993. *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

BARAC, VIDA – BOŽIDAR FINKA 1963. Izvještaj o istraživanju govora Lukovdola u Gorskom kotaru. *Ljetopis JAZU* 69, 346–348.

BARAC, VIDA – BOŽIDAR FINKA 1965. Ispitivanje govora u Gorskom kotaru. *Ljetopis JAZU* 70, 385–389.

BARAC-GRUM, VIDA – BOŽIDAR FINKA 1981. Govori i nazivlje. *Gorski kotar* [ur. Josip Šafar]. Delnice: Fond knjige “Gorski kotar”, 418–431.

BROZOVIĆ, DALIBOR 1970. Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnog područja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 8, 5–32.

DAMJANOVIĆ, STJEPAN 2005. *Staroslavenski jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

FINKA, BOŽIDAR 1974. Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku. *Kajkavski zbornik*. Zlatar: Narodno sveučilište “Ivan Goran Kovačić”, 29–43.

IVIĆ, PAVLE 1961. Prilozi poznavanju dijalekatske slike zapadne Hrvatske. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 6, 191–211.

IVŠIĆ, STJEPAN 1970. *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

IVŠIĆ, STJEPAN 2012. Jezik Hrvata kajkavaca. *Pretisak iz Ljetopisa JAZU, sv. 48 za godinu 1934./35*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

KAPOVIĆ, MATE 2008. Razvoj hrvatske akcentuacije. *Filologija* 51, 1–39.

KOVAČIĆ, IVAN GORAN 1945. *Ognji i rože*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb.

LISAC, JOSIP 1999. *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska.

LISAC, JOSIP 2006. *Tragom zavičaja*. Split: Književni krug.

LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

LUKEŽIĆ, IVA 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci. Čavle: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.

MALNAR, MARIJA 2010. Dijalekti u Gorskom kotaru. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1, 47–69.

- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MOGUŠ, MILAN 2010. *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- PRONK, TIJMEN 2010. Rani razvoj goranskih govora. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1, 97–133.
- RAMOŠ, FRAN 1935. *Historična gramatika slovenskega jezika, VII. Dialekti*. Ljubljana: Znanstveno društvo za humanistične vede.
- RIGLER, JAKOB 1986. O slovensko-kajkavskih jezikovnih razmerjih. *Razprave o slovenskem jeziku* [ur. Franc Jakopin]. Ljubljana: Slovenska matica, 129–138.

Descriptions of the Kajkavian Speeches of Eastern Gorski kotar formerly and today

Summary

The most meritorious analysts of the Kajkavian speeches of eastern Gorski kotar are Božidar Finka and Vida Barac-Grum. In their articles, the speeches of eastern Gorski kotar have been classified in one homogeneous system – the Lukovdol speech type. However, there are differences between some local speeches, respectively between the records in dialectologic literature and the present situation; newer dialectological research has been conducted. The results are as follows: the speech of Lukovdol experienced no major changes in the last 50 years. Nevertheless, some phonological and morphological differences exist between the speech of Lukovdol and the rest of villages. It may easily be sensed that in the previous century, the main research focus was on the speech of Lukovdol, while the linguistic characteristics of other villages were conducted by generalisation. It is further necessary to broaden the research, update and correct previous knowledge, and consider the possibility of the classification of eastern Gorski kotar Kajkavian subdialect to at least two speech subtypes.

Ključne riječi: istočnogoranski kajkavski govori, govor Lukovdola, govorni podtipovi

Key words: Kajkavian speeches of eastern Gorski kotar, the speech of Lukovdol, speech subtypes